

Yrd. Doç. Dr. Pelin TAN

Khas öğretim üyesi

GEZİ PARKI ve VATANDAŞIN KENT YURTTAŞLIĞI ile İMTİHANI

“Olay malzemesi kolektif ise siyasaldır ya da kolektif bir çokluk olarak nitelendirilebilir.”
Alain Badiou

Gezi Parkı ve Taksim neden yurttaşlığı deneyimlemenin kentsel mekânı olmuştur? Syntagma Meydanı, Tahrir Meydanı, Zuccotti Parkı ve Stuttgart 21 gibi protestolarla Gezi Parkı direnişinin ilişkisi nedir? İşte cevapları...

Son beş yılda, kentsel merkezlerin mekânsal olarak kent ayaklanmalarına nasıl ev sahipliği yaptığını gördük. Şehir direnişi, sokaklardaki kolektif eylemler, park işgalleri ya da meydan işgalleri kapitalist toplumu ve otoriter hükümetleri eleştirmek üstünden 60'lardan bu yana ortaya çıkmış tek somut politik kolektif eylem olarak yeniden kendini ispatlıyor. David Harvey, Lefebvre'nin son kitabındaki 'devrimci an' ifadesine dayanarak açıkladığı gibi: "...Şehri yeniden keşfetmek kaçınılmaz bir biçimde kolektif gücün şehirleşme süreci üstünde kendini göstermesine dayanır..." Böylece, görünürlüğünü ve eylemini yarattığı şehir alanında yükselten kolektif güç, kenti heterotopik kentsel alanını yaratır ki bu 'an'da toplum yeniden yaşar, kent alanını kolektif bir biçimde farklarına rağmen yeniden sahiplenir.

Gezi Parkı özelinde, şehir alanının çatışmanın, kolektif gücün eyleme geçtiği ve alanın şehirleşmesine karşı, ortaklaşmayı yeniden biçimlendirildiği bir durum. Halkın heterojenliği, polis gücüne karşı kullanılan pasif direnişin tipleri ve üstünde ortaklaşılın bilinçliliğin günlük hayatı neoliberal şehir sistemine karşı park aracılığıyla geri alma çabası K21 (Stuttgart 21) gibi birçok protesto ve süregelmekte olan Tokyo'daki Tsunami sonrası nükleer karşıtı protestolarla benzeşiyor. Yine de kendiliğinden 'biraraya geliş' diğer yerel hareketlerle, Türkiye'deki nükleer karşıtı protestolar, İstanbul Mimarlar Odası'nın protestoları, Şehir Planlamacıları Derneği'nin kentsel yıkıma ve yukarıdan inme merkezi kararların, 3. Köprü, Taksim Meydanı inşaatı ve diğer ilgili hareketlerle birleşiyor.

Otoriteyi katılımcı kentsel bir karar verme sürecine çağırmanın ya da radikal demokrasi alanına davet etmenin ötesinde; kentsel direnişin bu parklarının ve meydanlarının aynı zamanda yurttaşlığın radikal bir formasyonunun mekânı haline geldiği de söylenebilir. *Decolonizing Architecture Project*'in mimarları Alessandro Petti ve Sandra Hilal, mekânsal pratikleri ortaklaşmanın ve radikal yurttaşlığın çatışma kentselliği içindeki, örneğin bir yurttaşın politik haklarından mahsur bırakıldığı yalın bir yaşama mahkum edildiği bir mülteci kampında, referans pratikleri oluyor. Çatışma kentselliği, şehir isyanı hala kentleşme ve istila anına karşı bir an ve burada halk spontane biçimde ortaya çıkıyor, Lefebvre'ye referansla, kolektif eylemin ihtimali radikal biçimde bir farklılık yaratıyor.

Gözetililer ve şiddet İstanbul'un ve Türkiye'nin diğer şehirlerinin farklı noktalarında da sürüyor. Gezi Parkı ve Taksim Meydanı'nın işgali çok sayıda kişinin günün farklı saatlerinde bulunmaları ve değişik ortak yaratıcı etkinlikleriyle sürdürüldü. Direnişçiler, işgali kutlama yerine, işgali nasıl yaratıcı, sürdürülebilir bir alana dönüştüreceklerini ve şiddetsiz bir bağlama taşıyacaklarını oluşturdukları forumlarla tartışmaya başladılar. Gezi Parkı, 15 günlük işgali içinde kendi kendine yetebilen, alternatif ekonomik yapılar ile yaratıcı etkinliklere ev sahipliği yapan bir küçük köye dönüşmüştü. Bedava yiyecek, içecek ve bu tür ihtiyaçlar inisiyatifler tarafından organize ediliyordu; parkın bir bölümünde sebze ve çiçek ekimi başlamıştı; ayrıca çadırlar da çoğalmıştı. Gezi Postası, Çapulcu TV ve bir aktivist video kolektifi Videoccupy gibi farklı yaratıcı, kendi kendine organize olan oluşumlar kuruldu. Katılımcıların tamamı kolektif, organik, heterojen olmayan bir yapı üretiyorlardı. Gezi Parkı deneyimi, ekonomik coğrafyacı düşünürler Gibson ve Graham'ın alternatif toplum tahayülleri olan 'kolektif eylemin siyasetinde öne sürdükleri gibi; müşterekleşme, komünite ekonomisi, kolektif organizasyonu ve 'kolektif eylemin siyasetini' hatırlatıyor.

Belki Gibson ve Graham'ın sorularını hatırlamakta yarar var:

“İhtiyaçlarımız nelerdir ve nasıl karşılanabilirler? İhtiyaçlarımızın artı değeri nedir ve nasıl yaratılmalı, bölünmeli, yayılmalı ve dağıtılmalıdır? Hangi kaynaklar tüketmek içindir ve bu tüketim nasıl yayılmalıdır? Ortaklıklarımız nelerdir ve nasıl yenilenmeli, sürdürülmeli, genişletilmeli ve/veya diğerlerine doğru büyümelidir?”

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında Taksim Gezi Parkı'nın kuzey girişindeki ağaçların bir kısmının kesilmesine karşı 27 ve 28 Mayıs 2013 tarihlerinde Taksim Dayanışması Platformu'nun çağrısıyla küçük bir grubun başlattığı protestolar, giderek daha büyük bir harekete dönüştü, kitleselleşti. 28 Mayıs'ta Gezi Parkı birkaç yüz kişi tarafından işgal edildi. Polis gece 4'te Park'a biber gazıyla girdi, çadırlar yakıldı. İnsanlar 29 Mayıs öğleden sonra tekrar bir araya geldiler. Bir sonraki gün polis bir kez daha Park'a yönelik operasyon başlattı. 29 ve 30 Mayıs'da güvenlik güçlerinin protesto eden gruba yönelik sert müdahalesi protestonun halkasını genişletti. İnsanlar sabah 9'da 30 Mayıs'ta tekrar toplandılar. Sabah 10'da park insanla doluydu. Akşam itibariyle binlerce insan toplanmıştı. Aralarında futbol fanları, muhalif hareketler, LGTB, İslami ve anti-otoriter Müslüman gruplar gibi birçok farklı düşüncede topluluklar vardı. 30 ve 31 Mayıs tarihlerinde İstanbul'da iki gün süren çatışmalar sonunda protestoya katılan yüzbinlerce insan 1 Haziran'da Taksim Meydanı'na çıktı ve Gezi Parkı Nöbeti'ni başlattı. Hızla diğer şehirlere de yayılan hareketin odağı haklar ve demokrasi mücadelesine evrildi. Kitapların okunduğu, dans edilen, konuşulan,

yemeklerin paylaşıldığı, namaz kılınan, yenilenen farklılıklarla bir birliktelik ortamı oluşmuştu. Slow Food Başkanı Carlo Petrini'nin 2007'deki Terra Madre toplantıda yaptığı konuşmasından hatırladığım gibi; gündelik buluşma, birbirimizi tanıma, organize olmayan bir şekilde bir araya gelmek muhalif bir hareketi başlatmaktaki en hayati unsurlardır.

Özellikle 2006'dan bu yana yoğun olarak şahit olduğumuz, devletin kentsel politikalar ile kentsel çevrenin dönüşümü ve kamu arazilerinin özelleştirilmesi Türkiye'deki hükümet ve belediyeler için sıradan bir meşrulaştırma stratejisi haline gelmiş durumda. Yeni kentsel politikalar neo-liberal yaşam tarzına teşvik eden, vatandaşların ileriye dönük borçlanmasını sağlayan ve insanların barınma haklarını ihlal eden bir 'istisna devlet' yaratmıştır. Kentsel ve yerel mekanın siyaset ve vatandaşlık haklarından ayrıştırılması bu istisna koşullarını meşrulaştırmakta. Felsefeci Agamben'e referans verirsek, bu istisna koşulları normalizasyonu sağlayarak vatandaş 'çıplak hayat'a, kent içi siyaset pratiğinin dışına itmektir.

KAYNAKÇA

- David Harvey. **Rebel Cities from the Right to the City to the Urban Revolution 2**, Verso, 2012.
- Decolonizingarchitecture.ps (Filistin-Ramallah'da Sürdürülen Katılımcı Mimarlık İnisyatifi).
- J. K. Gibson-Graham. **A Postcapitalist Politics**, University of Minnesota Press, 2006.
- Giorgio Agamben. **Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life**, Stanford University Press, 1998.